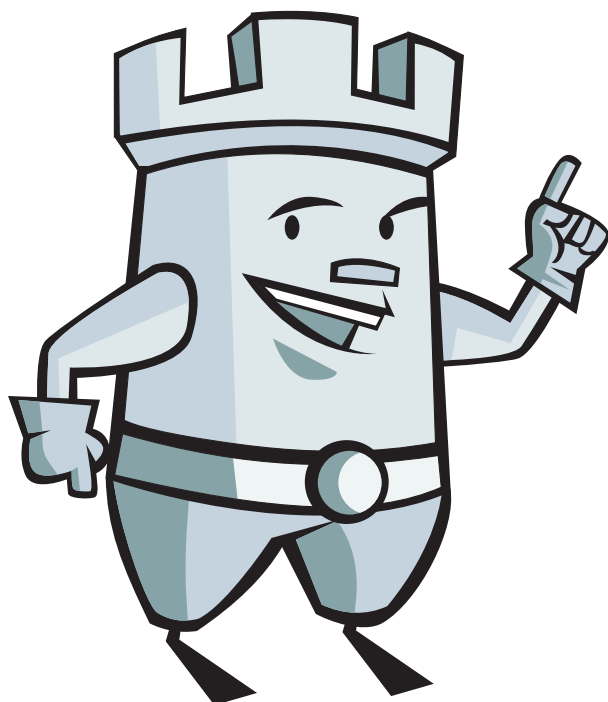

Guia didàctica

Escacs per a tothom

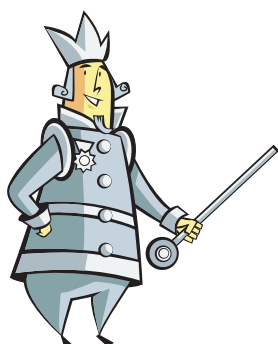
Iniciació

2

Edita: Balàgium Editors, SL
info@balagium.com
www.balagium.com

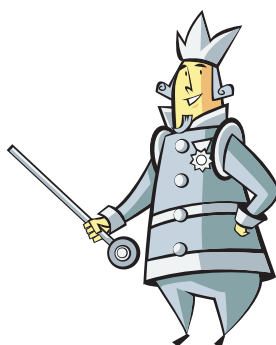
info@educachess.org
www.educachess.org

Edición 3ª: gener 2016

Disseny cobertes: Jordi Prió Burgués
Maquetació: Jordi Prió Burgués
Il·lustracions: Ramon Mayals Marbà

© Jordi Prió Burgués
José Luis Vilela de Acuña
Balàgium Editors, SL
Ramon Mayals Marbà

Es reserven tots els drets.

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa per cap mitjà sense permís de l'editor.

Índex

Introducció

Objectius	2
Continguts del llibre	4
Estructura d'una unitat de la guia	5
Metodologia	6
Índex “Escacs per a tothom. Iniciació 2”	8

Unitats

Unitat 1. L' anotació	11
Unitat 2. L' obertura	17
Unitat 3. Errors en l' obertura	23
Unitat 4. Minipartides	29
Unitat 5. Intercanvis	33
Unitat 6. Combinacions	39
Unitat 7. Combinacions de mat I	45
Unitat 8. Combinacions de mat II	49
Unitat 9. Finals de peons	53
Unitat 10. Finals de peons i peça menor	59

Objectius

Col·lecció “Escacs per a tothom”

Generals

1. Donar a conèixer la visió i la missió global de la col·lecció “Escacs per a tothom”.
2. Explicar la metodologia utilitzada en el llibre de la col·lecció “Escacs per a tothom. Iniciació 1”.
3. Justificar l’estructuració i l’ordre de presentació dels continguts.
4. Saber com es poden utilitzar els llibres de la col·lecció “Escacs per a tothom”.
5. Facilitar la tasca als monitors o professors d’escacs, especialment a aquells que tenen poca experiència en aquest àmbit dels escacs.
6. Explicar com els pares i mares o els avis poden ensenyar el joc dels escacs als fills o néts, respectivament.

Escaquístics

1. Explicar quins són els objectius que es pretenen aconseguir amb els exercicis proposats als alumnes.
2. Explicar la metodologia específica utilitzada per explicar els continguts de cada unitat.
3. Presentar quines observacions podria remarcar el monitor.
4. Conèixer quines poden ser les principals dificultats que pot trobar l’alumne per a l’assimilació dels continguts de cada unitat.
5. Proposar suggeriments que ajudin a la comprensió dels continguts.

Llibre “Iniciació 2”

Generals

1. Complementar una formació bàsica d'escacs.
2. Oferir un mètode fàcil d'aprenentatge del joc dels escacs, que serveixi tant per als més joves com per a la gent gran.
3. Plantejar la majoria d'exemples d'una forma visual perquè s'intueixin l'explicació i on l'anotació sigui un complement.
4. Presentar un material apte per a tothom, especialment per als no iniciats.
5. Afavorir que els avis o els pares i mares tinguin un mètode per poder ensenyar escacs als néts o fills, respectivament. De manera que els escacs siguin un factor que ajudi la relació intergeneracional.

Escaquístics

1. Conèixer les fases d'una partida: l'obertura, el mig joc i els finals.
2. Aprendre l'anotació de partides.
3. Conèixer les regles bàsiques i les errades més usuals en l'obertura.
4. Saber els principis bàsics en l'intercanvi de peces.
5. Aprendre les combinacions tàctiques més elementals.
6. Ser capaç de reconèixer patrons típics de combinacions de mats elementals.
7. Conèixer els conceptes bàsics de finals de peó i rei contra rei.
8. Comprendre les idees principals d'aquests finals amb l'ajut d'una peça menor.

Continguts

● Unitats

Unitat 1: anotació d'una partida.

Unitats 2-4: explicació de les normes bàsiques, de les errades típiques i d'unes orientacions estratègiques bàsiques en l'obertura de la partida.

Unitats 5-8: explicació dels tipus d'intercanvis entre peces i de les diferents combinacions, tant per aconseguir un guany de material com per fer escac i mat.

Unitats 9-10: explicació de diversos finals amb peons i/o peces menors.

Vegeu el Sumari de la col·lecció, en aquesta guia, per poder ampliar els continguts de cada unitat.

● Relacions

Continguts anteriors

Conèixer el moviment correcte de les peces, els tipus de jugades, les combinacions elementals de mat i la tàctica, explicats en el primer llibre d'aquesta col·lecció.

Continua amb...

En el tercer llibre de la col·lecció, Intermedi 1, on s'amplien els continguts en les diferents fases del joc (obertura, mig joc i finals).

Estructura d'una unitat de la guia

Objectius

S'enumeren els objectius que es volen aconseguir amb la unitat referida després de l'explicació dels continguts i la pràctica dels seus exercicis.

Continguts

S'enumeren els continguts principals de la unitat tractada.

Metodologia

S'explica la metodologia específica que s'ha utilitzat per al desenvolupament dels continguts de la unitat. S'acompanya d'algunes orientacions pedagògiques generals.

Tot allò que s'ha esmentat en la metodologia general de la col·lecció "Escacs per a tothom" és vàlid per a tots els llibres de la col·lecció; i allò que s'ha exposat en la metodologia del llibre, al qual es refereix la guia, és vàlid per a totes les seves unitats.

Observacions

S'exposen les observacions més interessants per tal de millorar les explicacions i contribuir d'aquesta manera a la millora de la comprensió dels continguts de la unitat.

Generalment, en aquesta secció s'enumeren un seguit de dificultats que l'alumnat pot tenir a l'hora d'assimilar alguns conceptes de la unitat. Totes aquestes dificultats van acompanyades d'uns comentaris aclaridors.

Suggeriments

En aquesta secció es presenten des d'una sèrie de preguntes per fer a l'alumnat fins a la proposta de jocs o nous exercicis amb la finalitat que reflexioni i aprofundeixi en els conceptes explicats.

Exercicis

Cita els objectius que es pretenen aconseguir amb la pràctica de cada exercici o proporciona alguna informació relacionada amb l'exercici.

Les solucions dels exercicis es troben al solucionari respectiu en format pdf.

Metodologia

A continuació, s'exposaran els aspectes metodològics generals utilitzats per a la realització del llibre Iniciació 2 de la col·lecció Escacs per a tothom.

Aquest llibre continua presentant un gran disseny visual amb el mateix estil que l'anterior, ja que forma part del nivell d'iniciació i s'adreça a persones amb nocions elementals d'escacs. Les explicacions continuen sent força breus i clares.

La dificultat de tots els exercicis és a una o dues jugades perquè totes les explicacions siguin molt assequibles i totes les persones puguin visualitzar i aprendre els continguts explicats.

Els exemples consten generalment de dos gràfics, en el primer es representa la posició inicial i en el segon la posició final després de realitzar les jugades corresponents.

Aquesta metodologia permet que les persones que comencin a aprendre escacs vagin assimilant els conceptes de manera fàcil i progressiva, tot augmentant la seva autoestima perquè observen els propis progressos.

Per fomentar la motivació dels més joves, pot organitzar-se un concurs durant tot el curs, on es vagin puntuant les respostes a les preguntes del monitor (preguntes de l'apartat de suggeriments de cada unitat d'aquesta guia, altres pròpies del monitor), les respostes dels exercicis del llibre, etc. Seria convenient establir una escala de puntuació perquè tots els alumnes participants rebessin punts encara que fossin dels últims.

En aquest curs, a diferència de la majoria, es dedica molt temps a l'explicació dels principis elementals en l'obertura i dels errors típics comesos, sense comentar res de la teoria clàssica d'obertures. Tot això, per prioritzar el raonament per sobre de la simple memorització d'obertures.

En la unitat 4 es comenten minipartides per comprovar que els errors greus en l'obertura comporten normalment la pèrdua de la partida.

Una altra de les unitats de gran rellevància és la cinquena, on s'expliquen detalladament els conceptes de pressió i defensa, els tipus d'intercanvis en funció de la peça atacant i l'atacada, els tipus de simplificació i de contraatac. Tot això permetrà la introducció de la valoració i del raonament en el mig joc.

En la unitat 6 s'aprofundeix en les combinacions tàctiques elementals, ja introduïdes en el primer llibre de la col·lecció, amb la finalitat de potenciar la tàctica escaquística.

En canvi, en les unitats 7 i 8 s'estudien combinacions de mat, en una o dues jugades, per tal de facilitar l'adquisició de patrons de mat per a cada tipus de peça.

En les unitats 9 i 10, s'expliquen els casos més senzills de finals. Com ha de coronar un peó per tal de guanyar una partida o com evitar-ho les taules, ja sigui només amb els reis o amb ajuda d'una peça menor.

Aquests dos primers llibres d'Iniciació serveixen per facilitar l'aprenentatge del joc dels escacs d'una manera fàcil, agradable i visual. Cada concepte s'explica breument i s'acompanya d'exemples molt clars per després proposar exercicis variats que permeten una bona comprensió.

En l'apartat "Metodologia" de cada unitat d'aquesta guia s'expliquen amb més detall les orientacions pedagògiques dels continguts propis de cada unitat.

Per finalitzar, la metodologia utilitzada i la forma de presentar els continguts fan idoni aquest llibre per poder ensenyar el joc dels escacs a tota mena de persones, tant a nens petits com a persones de la tercera edat, però que ja tinguin els mínims coneixements escaquístics explicats en el primer llibre de la col·lecció.

Índex “Escacs per a tothom. Iniciació 2”

Unitat 1	Anotació	16 pàgs.
	Identificació de caselles i peces	
	Notació d'un moviment	
	Notació d'una captura	
	Jugades confuses	
	Jugades especials	
	Valoracions	
	Ritmes de joc. Relotges	
Unitat 2	L'obertura	14 pàgs.
	Fases d'una partida	
	Domini del centre	
	Normes bàsiques de l'obertura	
Unitat 3	Errors en l'obertura	18 pàgs.
	Pèrdues de temps:	
	Moure massa peons	
	Moure la mateixa peça innecessàriament	
	Peces menors amenaçades	
	Moure la dama incorrectament	
	Peons dèbils:	
	Peó doblat	
	Peó aïllat	
	Peó endarrerit	
	Peó massa avançat	
Unitat 4	Minipartides	14 pàgs.
	Mat del boig	
	Mat del despistat	
	Mat del pastor	
	Mat de Légal	
Unitat 5	Intercanvis	22 pàgs.
	Pressió-defensa	
	Intercanvis de peces	
	Simplificació	
	Contraatac	

Unitat 6	Combinacions	20 pàgs.
	Combinació i tàctica	
	La doble amenaça	
	La clavada	
	Els raigs X	
	La descoberta	
Unitat 7	Combinacions de mat I	14 pàgs.
	Mats amb dama	
	Mats amb torre	
Unitat 8	Combinacions de mat II	18 pàgs.
	Mats amb peó	
	Mats amb alfil	
	Mats amb cavall	
Unitat 9	Finals de peons	22 pàgs.
	Regla del quadrat	
	Regla de l'oposició	
	Rei contra rei i peó	
	Finals amb dos peons	
Unitat 10	Finals de peons i peça menor	26 pàgs.
	Peó i cavall	
	Peó i alfil	
	Cavall contra peó	
	Afil contra peó	
	Cavall contra dos peons	
	Afil contra dos peons	

Unitat 1

Objectius

1. Aprendre a anotar correctament una partida d'escacs en sistema algebraic.
2. Ser capaç de reproduir correctament partides i fragments de partides que apareguin en llibres, revistes, etc.
3. Conèixer succintament l'ús del rellotge en la partida d'escacs i les principals modalitats de joc segons el control de temps utilitzat.

Continguts

Identificació de caselles i peces

Notació d'un moviment

Notació d'una captura

Jugades confuses

Jugades especials

Valoracions

Ritmes de joc. Rellotges

● Continguts anteriors

En les Unitats 1, 2 i 3 del llibre Iniciació 1 s'ensenyen els elements bàsics que cal conèixer per comprendre aquesta Unitat (número de files, columnes i caselles, moviment de les peces).

● Continua amb...

En aquesta Unitat s'acaba el tema de la notació de les partides.

Però, és clar, a partir d'ara i al llarg de la resta de la col·lecció, es farà ús constant de la notació algebraica per transmetre tots els coneixements.

Metodologia

S'inicia explicant com identificar els dos elements fonamentals que formen una jugada o moviment: la peça i la casella.

A continuació es mostra com anotar una jugada, diferenciant el peó de les altres peces, ja que quan mou un peó no cal escriure la lletra inicial que l'identifica. En el cas de les restants peces sí que cal posar la lletra que la identifica, en majúscules.

Segueix la forma d'indicar captures, i llavors un parell de casos de jugades confuses i quatre casos de jugades especials. D'aquesta manera queda completat el coneixement necessari per anotar bé les jugades.

Després s'ensenya com escriure valoracions abreujades sobre una jugada i com escriure el resultat d'una partida, per acabar amb una breu explicació dels ritmes de joc usuals i l'ús del rellotge d'escacs.

Observacions

Aprendre i realitzar correctament la notació algebraica de les partides és un element essencial per a l'escaquista. Li permet tant d'anotar les seves pròpies partides (la qual cosa és obligatòria en les competicions de partides lentes), com de reproduir partides i comentaris de llibres, revistes, periòdics, etc.

Així doncs, és una eina bàsica per practicar els escacs i per continuar aprenent.

Dificultats

Anotar la jugada d'un peó perquè no s'ha d'escriure la seva lletra inicial.

Trobar anotacions en llibres i revistes antigues en l'altre tipus de notació, anomenat descriptiu.

En els últims anys, algunes publicacions, en comptes d'utilitzar la primera lletra del nom de la peça, utilitzen un petit dibuix de la peça; això facilita la traducció a altres idiomes i se l'anomena "notació en figuretes" o "notació amb figuretes".

Sistema descriptiu

1. El nom de la peça es posa de la mateixa manera que en algebraic, és a dir, la inicial en majúscula de la peça. El peó també es designa, amb una P majúscula, a diferència del sistema algebraic.
2. Les files s'enumeren a partir del camp del jugador que mou. Per exemple, la fila "1" del sistema algebraic és, en el sistema descriptiu, fila 1 per a les blanques i fila "8" per a les negres.

3. Les columnes s'anomenen a partir del nom de la peça que l'ocupa en la posició inicial. Per exemple: la columna "e" és columna de Rei i es designa per R majúscula; la columna "b" és columna "del cavall de dama" i es designa per CD en majúscules.

D'aquesta manera, la jugada blanca 1.e4 en algebraic passa a ser 1.P4R en descriptiu (que en parlar es diu Peó Quatre Rei). La jugada blanca 1.Cf3 en algebraic, seria 1.C3AR en descriptiu (en parlar es diu Cavall Tres Alfil Rei).

La jugada negra 1... Cf6 en algebraic, passaria a ser 1...C3AR en descriptiu (i es diu Cavall Tres Alfil Rei).

La captura utilitza el símbol "x", però el que s'escriu és el nom de la peça que captura i l'el de a capturada. Per exemple, PxP indica que un peó ha capturat un peó adversari, CxA indica que un cavall ha capturat un alfil adversari, etc.

Els enrocs, l'escac i l'escac i mat usen els mateixos símbols que en algebraic.

Aquesta és una explicació simplificada, per a majors precisions seria necessari consultar un llibre d'ensenyament en sistema descriptiu.

Suggeriments

- 1 El monitor ha d'exigir als alumnes que sempre que es refereixin a alguna jugada ho facin esmentant la seva anotació algebraica, i no d'altres maneres.
Això contribuirà a un més ràpid i complet domini d'aquesta important eina per part dels alumnes.
- 2 L'ús de taulers que tinguin escrites les coordenades de columnes i files constitueix una ajuda per a l'alumne en les etapes inicials.
De tota manera, l'objectiu final, al cap del temps, serà que es domini la notació sense errors i amb rapidesa, sense necessitat de coordenades auxiliars.

Exercicis

1 i 2

Exercitar en un nivell senzill la notació algebraica que acaba de ser explicada.

1. Escriure el moviment indicat per una fletxa.
2. Llegir la jugada i reconèixer la peça que es mou i la casella on va.

3 i 4

Exercitar la notació de jugades de captura.

Escriure i llegir una jugada al tauler.

5

Exercitar la notació de jugades confuses.

6

Exercitar la notació de jugades especials:

1. Enrocs.
2. Escac al rei.
3. Escac i mat.

7

1. Practicar allò que s'ha après sobre notació. En aquest cas basant-se en un exemple real de partida entre mestres.

2. Mostrar com és en la realitat el full d'anotacions que s'utilitza per anotar les partides.

8

Practicar allò que s'ha après sobre notació.

En aquest cas s'haurà de jugar una partida i, mentre es desenvolupa, anar anotant en el full d'anotacions les jugades que es van realitzant.

Unitat 2

Objectius

1. Comprendre què caracteritza cadascuna de les tres fases en què es divideix una partida d'escacs i ser capaç d'identificar en quina d'elles es troba una partida.
2. Aprendre a identificar les caselles que formen part del centre i les caselles que formen part del centre ampliat.
3. Aprendre la importància de controlar el centre en l'obertura i ser capaç d'identificar quan una jugada contribueix al control del centre.
4. Aprendre les normes bàsiques per jugar l'obertura i ser capaç d'aplicar-les correctament.
5. Descobrir la relació que aquestes normes bàsiques tenen entre elles.

Continguts

1. Fases d'una partida
2. Domini del centre
3. Normes bàsiques de l'obertura

● Continguts anteriors

Dominar les unitats 1, 2, 3, 5 i 8 d'Iniciació 1 i la Unitat 1 d'Iniciació 2.

Aquestes comprenen els coneixements sobre tauler, peces, moviment i captura, amenaça i defensa, enroc i notació de partides.

● Continua amb...

Unitats 3 i 4 d'aquest llibre, en les quals es tracten temes relacionats també amb l'obertura (Errors en l'obertura i Minipartides).

Unitat 1 del llibre Intermedi 1, on s'aprofundeix en la coordinació de les peces en l'obertura.

Metodologia

Es comença explicant en què consisteix l'obertura, el mig joc i el final.

Tot seguit s'explica quines són les caselles centrals i la importància de dominar-les en l'obertura.

El capítol culmina amb l'explicació de les quatre normes bàsiques que cal seguir quan s'està jugant l'obertura.

1. Avançar peons centrals per dominar caselles centrals.
2. Desenvolupar cavalls i alfils com més aviat millor.
3. Enrocar-se.
4. Comunicar les torres.

Es presenten aquestes normes en aquest ordre perquè és la manera més natural de jugar en la fase de l'obertura.

Per desenvolupar els alfils s'han d'avançar alguns peons. Per enrocar-se pel costat curt, prèviament s'han d'haver mogut les peces menors entre el rei i la torre. Finalment, per comunicar les torres, cal que s'hagin jugat totes les peces menors i la dama a files interiors.

Observacions

La raó per la qual el domini del centre és important és, per dir-ho breument, que les peces solen tenir major efectivitat (més possibilitats de moviment i, per tant, d'amenaçar més caselles) quan ocupen posicions centrals.

Les quatre normes bàsiques per jugar l'obertura són guies que ajuden a jugar correctament aquesta fase de la partida, però no són lleis rígides.

Tenir sempre en compte que evitar que el nostre rei rebi escac i mat és la prioritat número u, i que en moltes situacions evitar perdre material és la prioritat número dos, són nocions vàlides per a qualsevol fase de la partida.

En la unitat 3 ja s'explicaran els errors més freqüents que cometten els principiants en la fase de l'obertura.

Es pot recordar el moviment de l'enroc i la seva utilitat perquè el rei estigui més protegit davant un atac de l'adversari.

Aquestes quatre regles serveixen per introduir la coordinació de les peces, que es tractarà en la unitat 1 del llibre Intermedi 1.

Dificultats

1. Succeeix també, en determinats moments, que segons una de les normes és aconsellable realitzar una jugada, i segons una altra de les normes una segona jugada. I cap de les dues resulta ser incorrecta.
O sigui que hi ha un marge per a la interpretació i, fins i tot, per a les preferències. No es tracta d'una ciència exacta, sinó més aviat d'un art.
2. Reconèixer quan s'acaba la fase de l'obertura.

Errors habituals

1. Moure les peces sense cap criteri en l'obertura, la qual cosa provoca una descoordinació de les peces.
2. Tardar massa jugades a realitzar l'enroc perquè encara no s'ha comprès la necessitat de protegir el rei i posar en joc la torre de l'enroc.

Suggeriments

- 1 Pel que fa a la diferenciació entre les distintes fases del joc, es poden mostrar diferents posicions perquè es classifiquin en funció de la fase en què es troba la partida.

Recomanem que s'utilitzin posicions en què sigui ben clara la fase de la partida, ja que de vegades hi ha posicions que poden presentar certa ambigüïtat, és a dir, que podrien classificar-se com pertanyents a dues fases diferents sense que sigui incorrecta la resposta.

Tenir en compte que els factors per classificar les fases no són completament rígids.

- 2 En aquesta fase del procés d'aprenentatge l'alumne té ja els coneixements necessaris per jugar partides.

Una activitat que suggerim és que l'alumne expliqui el per què de les seves jugades en l'obertura d'una partida que hagi celebrat; això l'ajuda a analitzar críticament les seves jugades i a interpretar creativament les recomanacions rebudes, contribueix al millorament del seu llenguatge intern, etc.

Exercicis

1 i 2

1. Desenvolupar en l'alumne la percepció de domini del centre.
2. Diferenciar entre centre i centre ampliat.

3

1. Desenvolupar la percepció de domini del centre només amb jugades dels peons.
2. Descobrir que aquest domini del centre s'aconsegueix movent els peons centrals.

4

1. Desenvolupar la percepció de domini del centre només amb jugades de les peces menors.
2. Descobrir que aquest domini del centre s'aconsegueix movent els cavalls cap a columnes interiors i els alfils a les columnes d'alfil.

5

1. Desenvolupar el sentit de com preparar les condicions per enrocar ràpidament. En alguns dels exercicis les condicions ja estan creades i només es tracta d'adonar-se'n i executar-ho.
2. Descobrir que per enrocar-se pel costat llarg cal una jugada més perquè s'ha de moure la dama.

6

1. Desenvolupar la percepció de comunicar les torres.
2. Descobrir que quan es comuniquen les torres, generalment s'ha acabat la fase de l'obertura i es comença la fase del mig joc.

A

Assolir criteri en relació a l'aplicació de les normes bàsiques. Com que les normes no són lleis rígides i, tot sovint, hi ha diverses jugades que les compleixen, cal interpretar-les correctament.

Es tracta, en tots els casos, de posicions provinents d'obertures conegudes.

Unitat 3

Objectius

1. Saber quins són els errors més freqüents que cometten els principiants en la fase d'obertura.
2. Comprendre la importància d'utilitzar eficientment els temps en l'obertura.
3. Aprendre quines són les formes típiques en què se sol perdre temps en la fase de l'obertura.
4. Comprendre per què no resulta convenient quedar amb peons febles en l'obertura.
5. Aprendre quines són les formes típiques en què se solen debilitar els peons en l'obertura.

Continguts

1. Pèrdues de temps:
 - 1.1. Moure massa peons.
 - 1.2. Moure innecessàriament la mateixa peça.
 - 1.3. Peces menors amenaçades.
 - 1.4. Moure la dama incorrectament.
2. Peons dèbils:
 - 2.1. Peó doblat.
 - 2.2. Peó aïllat.
 - 2.3. Peó endarrerit.
 - 2.4. Peó massa avançat.

● Continguts anteriors

Dominar les unitats 1, 2, 3, 5 i 8 d'Iniciació 1 i les unitats 1 i 2 d'Iniciació 2.

Aquestes comprenen els coneixements sobre tauler, peces, moviment i captura, amenaça i defensa, enroc, notació de partides i les normes bàsiques en l'obertura.

● Continua amb...

Unitat 4 d'aquest llibre, en la qual es tracten temes relacionats també amb l'obertura, a través de Minipartides (això és, partides que conclouen ràpidament, en plena fase d'obertura, per errors importants que es cometten).

Unitat 1 del llibre Intermedi 1, on s'aprofundeix en la coordinació de les peces en l'obertura i s'introdueix en conceptes generals de l'estructura de peons.

Metodologia

Es comença explicant que les jugades que en l'obertura no contribueixen al correcte desenvolupament de les peces i la protecció del rei mitjançant l'enroc, són generalment considerades com a pèrdues de temps i, en conseqüència, males jugades.

Tot seguit s'expliquen les quatre formes típiques en què sol perdre's temps en jugar l'obertura.

Llavors es passa a l'explicació de per què no és convenient tenir peons febles i es mostren quatre formes típiques en què els peons poden quedar debilitats en l'obertura.

Relacionant les normes bàsiques i els errors típics de l'obertura, s'adquireix una certa visió global i s'introdueixen els primers conceptes estratègics dels escacs.

Observacions

El concepte de temps en escacs és de gran importància. "Un temps" en escacs vol dir "un torn per jugar". Del desenvolupament de la unitat anterior i d'aquesta unitat, ha de quedar clar que en la fase de l'obertura, el dret de moure en cada torn ha de ser ben aprofitat, en funció de controlar el centre, desenvolupar les peces i protegir el rei en un lloc segur.

Quant al tema dels peons febles en l'obertura, val a dir que de vegades es permet voluntàriament la debilitat d'algun peó si s'obté alguna compensació a canvi, com pot ser, per exemple, obtenir un avantatge en el desenvolupament de les peces, obrir determinades línies per a l'atac, prendre al rei adversari el dret a enrocar, facilitar el desenvolupament d'una o més peces, etc.

Dificultats

1. Els principiants quan juguen no es preocupen gaire del que fa l'adversari i, per tant, els costa entendre el concepte de no perdre "temps" en les seves jugades.
2. Haver de valorar, encara que sigui de manera elemental, les jugades pròpies i les de l'adversari cansa mentalment. En la unitat 5 del primer llibre (tipus de jugades, amenaces i intercanvis) es potencia aquest tipus de valoració i de gimnàstica mental.

Errors habituals

És curiós observar que, després d'haver-los explicat tots aquests conceptes, alguns principiants continuen:

1. Movent només peons.
2. Movent els cavalls a les columnes exteriors.
3. Atacant amb una peça l'adversari.
4. Intentant treure les torres per les columnes exteriors.

Suggeriments

No som partidaris d'afavorir l'estudi prematur d'obertures perquè afavoreix la memorització de jugades, dificulta la creativitat i potencia la competitivitat.

Encara que al principi l'estudi d'obertures permet un major progrés especialment als principiants més interessats, després retarda la progressió de la majoria o, fins i tot, els desmotiva fins que abandonen l'aprenentatge dels escacs.

Per tot això, és necessari ensenyar d'una manera creativa i per a la gran majoria de persones.

Per poder atendre la diversitat de ritmes d'aprenentatge, a continuació posem a disposició dels monitors un parell d'exemples complementaris sobre el tema de les pèrdues de temps, que poden ser explicats a aquests alumnes més interessats.

1. d4 d5 2. c4 (es coneix aquesta obertura com a Gambit de Dama) i ara molts principiants solen desenvolupar el seu cavall de rei tot oferint protecció addicional al peó 2...Cf6.

Les blanques poden llavors aprofitar la situació per guanyar temps en el desenvolupament de la forma següent: capturen el peó 3.cxd5 i ara les negres tenen dues maneres de recuperar el peó.

Si 3...Dxd5 llavors la dama queda exposada en aquesta casella central i les blanques aprofiten per guanyar un temps de desenvolupament a costa de la dama amb 3.CC3.

Observa que com a resposta a 3.CC3 les negres només poden defensar-se movent la dama un vegada més, per la qual cosa el resultat net ha estat que les blanques han desenvolupat el cavall de dama mentre les negres han hagut de moure la dama un altre cop, havent guanyat així les blanques "un temps" en el desenvolupament.

L'altra forma de recuperar el peó és 3...Cxd5; llavors les blanques aprofiten la situació exposada del cavall negre per avançar un peó central amb "guany de temps".

Juguen 4.e4 que és una jugada que contribueix d'una banda al domini del centre i per una altra al desenvolupament de les peces blanques, ja que s'obre la diagonal de l'alfil de rei perquè aquest pugui sortir.

Com a resposta a 4.e4 les negres han de moure el seu cavall un altre cop ja que està atacat pel peó blanc, i aquest nou moviment del cavall negre no contribueix, és clar, al desenvolupament de les peces negres.

Com a resposta a 2.c4, en comptes de jugar 2...Cf6, les negres fan millor defensant llur peó amb un altre peó mitjançant 2...e6 o 2...c6, o canviant-lo pel peó blanc amb 2...dxc4.

- 2 Un segon exemple: 1.e4 e5 2.Cf3 CC6 3.d4 (es coneix com a Obertura Escocesa) exd4 4.Cxd4.

Les negres poden jugar ara 4...Ac5, que és un moviment que desenvolupa l'alfil de caselles negres i, a més a més, que genera un atac doble sobre el cavall blanc.

Les blanques tenen diverses opcions per respondre, analitzem-ne algunes:

- a) si el cavall torna on estava 5.Cf3, les negres senzillament hauran guanyat "un temps" en el desenvolupament, ja que han desenvolupat l'alfil mentre les blanques no han desenvolupat cap peça, sinó que només han tornat amb el cavall a la mateixa caselles que ja ocupava. Això no és convenient per a les blanques.
- b) retirar el cavall a la casella e2 amb 5.CE2. Llavors les negres no només hauran guanyat "un temps" en el desenvolupament per haver tret el seu alfil mentre les blanques no han desenvolupat cap peça, sinó que el cavall a e2 impedeix el possible desenvolupament de l'alfil de rei de les blanques. Sense cap mena de dubte, això tampoc és convenient per a les blanques.
- c) retirar el cavall a la casella b3 amb 5.Cb3. En moure's a b3, el cavall ataca l'alfil negre, de manera que ara les negres, en comptes de poder desenvolupar una altra peça, han d'ocupar-se de defensar l'alfil atacat. Quan l'alfil es mogui per quedar defensat (5...Ab6), llavors les blanques continuen desenvolupant les altres peces (6.CC3). En aquest cas les negres no han aconseguit guanyar "cap temps" en el desenvolupament. Podem concloure que 5.Cb3 és una jugada millor que 5.Cf3 o 5.CE2.
- d) en comptes de moure el cavall les blanques poden intentar defensar-lo. Hi ha dues maneres de fer-ho, amb 5.c3 o amb 5.Ae3.
Les dues són possibles, però com que 5.Ae3 desenvolupa una peça i, en canvi, 5.c3 no ho fa, en principi hem de preferir 5.Ae3.
- e) en comptes de retirar el cavall o defensar-lo, també hi ha la possibilitat de canviar-lo pel cavall negre amb 5.Cxc6, tot mirant de doblar peons a l'adversari.

A través d'aquesta anàlisi, elemental i lògica, arribem a la conclusió que les jugades més adequades són 5.Cb3, 5.Ae3 o 5.Cxc6, la qual cosa coincideix amb el criteri de l'actual teoria de les obertures.

Exercicis

1

Aprendre a discernir quan s'han mogut massa peons en l'obertura i quan no.

2

Aprendre a discernir quan el moviment repetit de la mateixa peça en l'obertura és incorrecte i quan no.

3

Desenvolupar en l'alumnat la capacitat d'aprofitar la posició de les peces menors de l'adversari per guanyar temps en el desenvolupament de les peces pròpies.

4

Desenvolupar en l'alumne la capacitat d'aprofitar la posició de la dama adversària per guanyar temps en el desenvolupament de les peces pròpies. A més a més, desenvolupar la seva capacitat de discerniment i elecció, quan hi ha més d'una opció possible.

5

Desenvolupar la capacitat d'identificar peons doblats en posicions d'obertura.

6

Desenvolupar la capacitat d'identificar peons aïllats en posicions d'obertura.

7

Desenvolupar la capacitat d'identificar peons endarrerits en posicions d'obertura.

8

Desenvolupar la capacitat d'identificar peons massa avançats en posicions d'obertura.

A

Desenvolupar la capacitat de discerniment sobre la correcció o no de les diferents jugades possibles en posicions d'obertura. És aconsellable que es fonamenti tant la correcció d'algunes jugades com la incorrecció de les altres.

Unitat 4

Objectius

1. Aprendre un grup de partides breus famoses, que tenen la característica comuna d'acabar amb un escac i mat abrupte en plena obertura.
2. Reafirmar alguns conceptes bàsics del joc en l'obertura.
3. Interioritzar fermament la prioritat absoluta que té en escacs evitar rebre escac i mat.
4. Practicar la reproducció de partides en notació algebraica.

Continguts

Mat del boig

Mat del despistat

Mat del pastor

Mat de Légal

● Continguts anteriors

Dominar les unitats 1, 2, 3, 5 i 8 d'Iniciació 1 i les unitats 1, 2 i 3 d'Iniciació 2.

Aquestes comprenen els coneixements sobre tauler, peces, moviment i captura, amenaça i defensa, enroc, notació de partides, les normes bàsiques i els errors en l'obertura.

● Continua amb...

Unitat 1 (Estratègia en l'obertura) i Unitat 2 (Celades i Gambits) del llibre Intermedi 1.

Metodologia

Es comenten les minipartides, jugada a jugada, per facilitar-ne la comprensió. D'aquesta manera, s'observen els errors comesos en l'obertura per no respectar les normes bàsiques de l'obertura.

Es comença pel mat del boig, que és el més ràpid i senzill, perquè en la seva execució només intervé la dama.

A continuació el mat del despistat i el del pastor, que tenen complexitat semblant, en intervenir dues peces en la consecució del mat.

I finalment el mat de Legal, més complex, en l'execució del qual intervenen tres peces menors i se sacrifica la dama.

Observacions

Podria dir-se que, entre d'altres coses, aquesta Unitat és un recordatori del consell més important en escacs: Eviten rebre escac i mat!

Tots els exemples, tant de les fitxes teòriques com de les bateries d'exercici, són instructius en aquest sentit.

Sobre el mat del Pastor, cal dir que n'hi ha diverses versions, totes amb la mateixa idea central, potser la més estesa és la següent: 1.e4 e5 2.Dh5 CC6 (defensa el peó atacat de e5) 3.Ac4 i ara les negres no s'adonen de l'amenaça i ataquen la dama amb 3...Cf6? seguit de 4.Dxf7++. S'observa que en aquest mat es juga la dama prematurament.

Dificultats

Aquest tipus d'exercicis pot arribar a ser pesat i avorrit per a alguns principiants perquè suposa un major esforç de concentració per poder valorar les jugades.

Errors habituals

S'ha d'explicar a l'alumnat que no intenti guanyar la partida usant allò que s'ha après en aquestes minipartides perquè normalment es fan jugades que no respecten les 4 regles de l'obertura (unitat 2 d'aquest llibre).

Per tant, si l'adversari no és un principiant, s'aprofitarà d'aquestes jugades no correctes per obtenir avantatge en l'obertura.

Per als principiants, conèixer aquestes minipartides serveix per evitar que l'adversari els faci l'escac i mat en poques jugades.

Suggeriments

- 1 Mai no s'insistirà prou als principiants sobre la importància d'estar alerta davant les amenaces al rei.

No serveix de res complir les normes bàsiques del joc en l'obertura si no ens adonem d'una amenaça de mat sobre el nostre rei (també podria afegir-se, per referir-nos al tema del material: si no ens adonem que la nostra dama està sent capturada per una peça menor, o, si no ens adonem que el nostre cavall està sent capturat per un peó).

- 2 Hi ha multitud de minipartides en diversos llibres on s'observen errors greus en l'obertura i, a més a més, amb diversos nivells de dificultat.

Per tant, als principiants més avantatjats se'ls pot animar a valorar altres minipartidas i que dedueixin quins errors comet cada jugador.

Exercicis

L'exercitació en aquesta Unitat és atípica perquè no s'exerciten directament els continguts.

Tots els exercicis són de la mateixa natura: consisteixen a reproduir minipartides i a identificar a quin número de jugada i bàndol correspon cada comentari.

Un dels avantatges d'aquests exercicis és forçar la valoració de les jugades per aconseguir comprendre els conceptes estratègics de les 4 normes de l'obertura i els típics errors que es cometen en l'obertura (unitats 2 i 3 d'aquest llibre).

Unitat 5

Objectius

1. Comprendre el mecanisme ofensiu que consisteix a concentrar forces atacant un punt de l'adversari i el mecanisme defensiu de concentrar forces en la defensa del punt atacat.
2. Ser capaç d'executar mecanismes de reforçament de la pressió i de defensa davant la pressió, en casos senzills.
3. Comprendre la mecànica subjacent en els intercanvis de peça, en funció del valor de les peces que hi intervenen.
4. Ser capaç d'efectuar intercanvis de peces de manera correcta, sense incórrer en pèrdues injustificades de material.
5. Aprendre el significat de la simplificació i els diferents tipus d'objectiu que es persegueixen en fer-la.
6. Ser capaç d'efectuar simplificacions, sabent diferenciar l'objectiu que es persegueix en cada cas.
7. Comprendre què és el contraatac, com a forma de respondre a la pressió de l'adversari sobre un punt.
8. Ser capaç d'efectuar contraatacs en casos senzills.

Continguts

1. Pressió-Defensa.
2. Intercanvis de peces.
3. Simplificació.
4. Contraatac.

● Continguts anteriors

Per comprendre i exercitar aquesta Unitat s'integren molts dels coneixements adquirits en el llibre *Iniciació 1*.

Especialment aquesta Unitat dóna continuïtat a la Unitat 5 del llibre *Iniciació 1*.

● Continua amb...

Els temes que es tracten en aquesta unitat són universals, estan presents constantment en cada partida d'escacs, en totes les fases del joc. Estaran implícits en la major part de les unitats d'aquest i els següents llibres, i la complexitat de la seva aplicació s'anirà fent major; com a temes individuals ja no tornen a tractar-se en properes unitats.

Metodologia

Primer es mostra com funciona el mecanisme d'augmentar la pressió sobre un punt atacat i, com a resposta de l'adversari, el d'augmentar la defensa del punt atacat.

A partir de l'anàlisi de la pressió i la defensa sobre una peça o un punt, es millorarà la valoració de temes tàctics.

Tot seguit es fa una explicació exhaustiva dels diferents tipus d'intercanvis de peces possibles, tenint en compte factors clau, com són:

- a) El nombre de peces atacants i defensores.
- b) El valor de peces atacants i defensores.
- c) L'ordre en què es produeixen les captures.

Es passa llavors a la simplificació, que no és més que un tipus d'intercanvi, i s'explica quins són els objectius que usualment persegueixen les simplificacions.

Finalment es parla del contraatac, com a mecanisme de defensa activa davant un augment de la pressió sobre un punt. S'esmenta que es recorre al contraatac quan no hi ha possibilitat de reforçar la defensa del punt atacat.

També en alguns casos, malgrat que es pugui reforçar la defensa, es decideix efectuar un contraatac perquè aquest condueix a un resultat més favorable que la defensa passiva.

A aquest tipus de continguts se li ha de dedicar el suficient temps per aconseguir una bona assimilació d'aquests conceptes bàsics, que són la base per a l'aprenentatge dels temes tàctics.

Observacions

La clau d'un intercanvi correcte de peces es pot resumir en tres paraules: no perdre material. Ara bé, poden haver-hi excepcions en què se sacrifiqui material, però la generalitat dels casos ha de complir aquesta norma elemental.

Intercanviar peces no és obligatori, l'escaquista ha de discernir quan li convé i quan no.

En casos en què es planteja la possibilitat de múltiples canvis successius, ha de discernir quan li convé continuar canviant i quan ha de deturar els canvis.

En el tema de la simplificació, encara que l'objectiu "deteriorar l'estructura de peons de l'adversari" podria ser inclòs dins el paràgraf "aconseguir un avantatge posicional", s'ha decidit tractar-lo a banda per remarcar-lo.

Dificultats

Es tracta d'automatitzar aquests processos mentals bàsics i la valoració d'intercanvis. De manera semblant a allò que s'ha explicat en l'anterior guia didàctica per a la unitat 5.

Tot l'esforç dedicat a la comprensió d'aquests continguts facilitarà l'automatització d'aquests processos mentals per valorar correctament la gran majoria dels possibles intercanvis que es presenten en una partida.

Errors habituals

1. La tendència a intercanviar peces sense valorar completament si es perd o guanya material.
2. Generalment el fet de no valorar l'ordre correcte amb què les peces han d'intercanviar-se, provoca una pèrdua de material. Per exemple, quan es captura primer amb una peça major i després amb una peça menor i l'adversari no continua l'intercanvi perquè no li interessa perdre el guany de material dels primers canvis.
3. No realitzar més jugades que augmentarien encara més la pressió per poder guanyar més material en l'intercanvi posterior de peces.
4. Realitzar simplificacions pel simple motiu d'intercanviar peces.

Suggeriments

Es recomana que el monitor plantegi als alumnes exercicis addicionals amb posicions en què existeixi la possibilitat de múltiples canvis successius de peces. En aquests exercicis la tasca ha de ser que l'alumne defineixi què fer, si iniciar canvis o no, amb quina peça iniciar-los, com continuar-los, quan aturar-los. A més a més, ha de fonamentar les respostes.

Cal tenir en compte que, com es va esmentar en les observacions a la Unitat 5 d'Iniciació 1, s'està tractant aquí de desenvolupar percepcions que són medul·lars per jugar correctament als escacs.

Exercicis

1

Exercitar primer la identificació del punt sensible davant l'atac, i el reforçament de la pressió després.

2

Ídem a l'exercici 1, però des del punt de vista del defensor.

3

Exercitar l'intercanvi de peces sense incórrer en pèrdues materials.

4

Exercitar l'intercanvi de peces sense incórrer en pèrdues materials. Casos amb més peces defensores que atacants.

5

Normalment en els exercicis se cerquen jugades correctes. En aquest cas és a l'inrevés, cal discernir quina és la forma incorrecta d'intercanviar peces, de manera tal que al final s'haurà produït una pèrdua de material.

Això permet comparar i guanyar en una millor comprensió i percepció de com s'han d'intercanviar les peces. Casos amb més peces defensores que atacants.

6

Exercitar l'intercanvi de peces sense incórrer en pèrdues materials. Casos amb més peces atacants que defensores.

7

Semblant a l'exercici 5, però amb més peces atacants que defensores.

8

Exercitar l'intercanvi de peces sense incórrer en pèrdues materials. Casos amb el mateix nombre de peces atacants que defensores.

9

Semblant a l'exercici 5, però amb el mateix nombre de peces atacants que defensores.

10

Exercitar la simplificació per imposar un avantatge material ja existent.

11

Exercitar la simplificació per eliminar peces defensores.

12

Exercitar la simplificació per eliminar peces atacants.

13

Exercitar la simplificació per deteriorar l'estructura de peons de l'adversari.

14

Exercitar la simplificació per aconseguir un avantatge posicional.

A

Exercitar la simplificació. És un exercici bastant complet perquè cal orientar-se primer en la posició, identificar quin és el bàndol que cerca simplificar, trobar la forma de realitzar la simplificació i finalment poder respondre la pregunta sobre el tipus d'objectiu que es persegueix amb la simplificació.

B

Exercitar la simplificació. Cal trobar la forma de realitzar la simplificació i respondre la pregunta sobre el tipus d'objectiu que es persegueix amb la simplificació.

15

Exercitar el contraatac.

Unitat 6

Objectius

1. Aprendre què és una combinació.
2. Comprendre que les combinacions, perquè resultin reeixides, han de ser efectuades amb precisió.
3. Elevar el nivell de comprensió de 4 temes tàctics que havien estat ja estudiats en el Llibre Iniciació 1 Unitat 7 (Combinacions).
4. Ser capaç d'executar combinacions amb els temes tàctics que es tracten, en un nivell de complexitat superior al trobat en el primer llibre.
5. Fomentar la creativitat i el goig intel·lectual en la resolució dels exercicis de motius tàctics.

Continguts

1. Combinació i tàctica.
2. La doble amenaça.
3. La clavada.
4. Els raigs X.
5. La descoberta.

● Continguts anteriors

Aquesta unitat tracta temes semblants a la unitat 7 d'Iniciació 1, però amb major nivell de complexitat en les explicacions, exemples i exercicis.

● Continua amb...

En el llibre Intermedi 1, en les unitats 6, 7 i 8, es continua tractant el tema de combinacions de diferents tipus.

La unitat 7 "Sacrificis" és la que té més similitud, ja que allí les combinacions es classifiquen d'acord amb els temes tàctics en què es basen.

Metodologia

Es comença explicant el significat del concepte “combinació”. En el seu llibre “Jugui com un Gran Mestre” el Gran Mestre rus Aleksànder Kotov esmenta la següent definició de combinació: “Una combinació és una variant forçada amb un sacrifici.” I per descomptat, es realitza amb algun objectiu. En el nostre llibre hem volgut donar una definició una mica més general, que permeti també entendre com a combinacions les seqüències de jugades forçades que condueixen a un objectiu, inclouin o no un sacrifici.

Es parla de tàctica i de diversos temes tàctics fonamentals que van ser abordats en el primer llibre en un nivell elemental, i ara es reprenen en un nivell superior de complexitat.

També s'esmenta l'error tàctic a l'hora d'executar una combinació, que no és més que una execució incorrecta a causa de la realització d'una jugada errònia dins la seqüència de jugades. Es planteja també un esquema elemental del procés de pensament en cercar una combinació.

Finalment es tornen a tractar, un a un, els quatre temes tàctics esmentats, però en un nivell de complexitat superior al del primer llibre.

En el cas de l'atac a la descoberta, es fa una classificació de diferents casos, segons que es realitzi amb escac al rei adversari (amb una o amb dues peces) o sense escac.

Observacions

1. Ens sembla adequat repetir i insistir aquí en el que ja es va comentar en la unitat 7 de la Guia Didàctica d'Iniciació 1 (consulten aquesta unitat per evitar duplicar informació).
2. El nivell de les combinacions que es presenten a l'alumne va augmentant a mesura que s'avança en els llibres de la col·lecció.
3. Les combinacions són la part artística i més bella del joc dels escacs. S'ha de potenciar que els principiants experimentin el plaer creatiu de trobar la solució i que, alhora, interioritzin adequadament els mecanismes tàctics típics.
4. En aquesta Unitat s'ofereix a l'alumne una àmplia exercitació, en total 72 exercicis, la realització de la qual haurà de propiciar una milloria notable en l'habilitat per trobar combinacions, a més d'una familiarització estreta amb els temes tàctics tractats.

Dificultats

1. Al principi costa trobar les solucions dels exercicis més complicats. Però a mesura que es va practicant s'aconsegueix major capacitat de combinació de les peces i agilitat mental per visualitzar aquestes combinacions.
2. És probable que l'alumnat es demori en la recerca d'algunes solucions, sobretot en les bateries finals d'exercicis en què els temes tàctics es troben barrejats. L'important és que perseverin i trobin les solucions, independentment que puguin demorar-se. Se'ls pot ajudar en alguns casos amb pistes addicionals.
3. En els exercicis s'indica que hi ha un tipus de combinació i, per tant, es busca fins a trobar-la. Però en la partida s'han de trobar i reconèixer els patrons d'aquests temes tàctics quan sorgeixin. Per això cal practicar-los contínuament.

Suggeriments

Es pot explicar una mica sobre el concepte de tàctica i comparar-lo amb el concepte d'estratègia, per anar familiaritzant l'alumnat amb aquests importants conceptes.

Mentre que l'estratègia és la idea general o pla que se segueix en determinada posició, la tàctica és la forma concreta en què aquesta idea general o pla es realitza en la pràctica.

Es pot expressar d'aquesta altra manera: l'estratègia són els objectius, molt generals, d'allò que hem d'aconseguir; la tàctica són les jugades concretes que realitzem en cada moment per aconseguir els objectius plantejats.

Exercicis

1 i 2

Ensinistrar en la realització de combinacions basades en l'atac doble.

En algunes solucions la doble amenaça es produeix en la primera jugada, i en la majoria en dues jugades.

3 i 4

Ensinistrar en la realització de combinacions basades en la clavada.

En algunes solucions l'aprofitament de la clavada es produeix en la primera jugada, en altres en la segona jugada.

5 i 6

Ensinistrar en la realització de combinacions basades en atacs de rajos X.

En tots els casos excepte l'exercici "e" de la bateria 6, l'atac de rajos X es produeix en la segona jugada.

7 i 8

Ensinistrar en la realització de combinacions basades en atacs a la descoberta.

En alguns casos l'atac a la descoberta es produeix en la primera jugada, en altres en la segona jugada.

A, B, C i D

Ensinistrar en la realització de combinacions.

Tenen la dificultat addicional que no es coneix per endavant el tema tàctic en què es basa la combinació.

Hi ha, lògicament, una barreja de diferents temes tàctics.

Unitat 7

Objectius

1. Adquirir patrons d'alguns mats senzills en els quals la peça que fa mat és la dama, en una i en dues jugades.
2. Ser capaç d'executar per ell mateix mats senzills amb la dama, a una i dues jugades.
3. Adquirir patrons d'alguns mats senzills en els quals la peça que fa mat és la torre, en una i en dues jugades.
4. Ser capaç d'executar per ell mateix mats senzills amb la torre, a una i dues jugades.

Continguts

1. Mats amb dama
2. Mats amb torre

● Continguts anteriors

Per assimilar aquesta lliçó els coneixements necessaris són moviment de les peces, amenaça, escac i escac i mat, continguts aquests de les unitats 2, 3, 5 i 6 del llibre Iniciació 1.

En la Unitat 6 d'aquest llibre, al final, hi ha ja una fitxa teòrica, exemples i diverses bateries d'exercitació de combinacions senzilles de mat a una jugada, la qual cosa és un antecedent directe de la present Unitat.

● Continua amb...

Aquesta Unitat té continuïtat en la propera unitat d'aquest llibre (Unitat 8), en la qual es tracten mats amb semblant grau de complexitat, però utilitzant altres peces.

Aquestes unitats 7 i 8 d'aquest llibre s'amplien en la unitat 8 de l'Intermedi 1. En el següent llibre es presenten les combinacions de mat com la combinació de binomis atacants.

Aquests patrons s'utilitzen en les unitats 7 i 8 de l'Intermedi 1 (Sacrificis i Atacs a l'enroc).

Metodologia

Es comença per ensenyar els exemples que suposadament han de ser més fàcils, que són els de la peça més poderosa, que és la dama, en una sola jugada. En cada exemple que es mostra, la dama rep la cooperació d'una peça pròpia diferent (excepte del rei).

A continuació es mostren els exemples també amb la dama, però a dues jugades. De forma semblant a l'anterior, la dama rep la cooperació d'una peça pròpia diferent en cada cas (excepte del rei).

Es passa llavors a la torre, primerament ensenyant mats a una jugada i després a dues jugades.

En els exemples que es mostren per als dos casos, la torre rep la cooperació de diferents peces (d'una altra torre, de peó, de cavall i d'alfil).

No s'exemplifica la cooperació de la dama, perquè en els mats de dama ja s'han mostrat formes de cooperació dama-torre i, a més, el nombre de quatre exemples en cada pàgina condiona també la quantitat d'exemples proposats.

Observacions

1. L'execució de l'escac i mat, atès que és la forma en què es dona culminació a una partida d'escacs, és una habilitat fonamental per jugar correctament.
2. En aquesta Unitat s'ofereix una àmplia exercitació, en total 54 exercicis, la realització de la qual farà millorar l'habilitat de l'alumne per executar mats simples i el familiaritzarà amb alguns patrons de mats amb aquestes peces.
3. Als principiants els agrada practicar combinacions de mat.

Dificultats

Al principi costa adquirir els patrons de mat a 2 o 3 jugades. Però a mesura que es va practicant s'aconsegueix major capacitat de combinació de les peces i agilitat mental per visualitzar els mats.

Exercicis

1

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb la dama en una jugada.

2 i 3

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb la dama, mitjançant seqüències de dues jugades.

4

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb la torre en una jugada.

5 i 6

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb la torre, mitjançant seqüències de dues jugades.

A, B i C

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills, alguns amb la dama, altres amb la torre, mitjançant seqüències de dues jugades (amb l'excepció de l'exercici a de la bateria C que és a 3 jugades).

Unitat 8

Objectius

1. Aprendre patrons d'alguns mats senzills en els quals la peça que fa mat és el peó, en una i en dues jugades.
2. Ser capaç d'executar per ell mateix mats senzills amb peó, a una i dues jugades.
3. Aprendre patrons d'alguns mats senzills en els quals la peça que fa mat és l'alfil, en una i en dues jugades.
4. Ser capaç d'executar per ell mateix mats senzills amb alfil, a una i dues jugades.
5. Aprendre patrons d'alguns mats senzills en els quals la peça que fa mat és el cavall, en una i en dues jugades.
6. Ser capaç d'executar per ell mateix mats senzills amb cavall, a una i dues jugades.

Continguts

1. Mats amb peó
2. Mats amb alfil
3. Mats amb cavall

● Continguts anteriors

Per assimilar aquesta lliçó els coneixements necessaris són moviment de les peces, amenaça, escac i escac i mat, continguts aquests de les unitats 2, 3, 5 i 6 d'Iniciació I.

En la unitat 6 d'aquest llibre, al final, hi ha ja una fitxa teòrica, exemples i diverses bateries d'exercitació de combinacions senzilles de mat a una jugada, la qual cosa és un antecedent directe de la present Unitat.

Un altre antecedent directe és la Unitat anterior del present llibre, o sigui la Unitat 7, en la qual s'han tractat, sota el mateix format emprat aquí, mats amb dama i amb torre.

● Continua amb...

Aquestes unitats 7 i 8 d'aquest llibre s'amplien en la unitat 8 de l'Intermedi 1. En el següent llibre es presenten les combinacions de mat com la combinació de binomis atacants.

Aquests patrons s'utilitzen en les Unitats 7 i 8 de l'Intermedi 1 (Sacrificis i Atacs a l'enroc).

Metodologia

Es comença per ensenyar els exemples de mat amb peó, en una sola jugada. En cada exemple que es mostra, el peó, per executar el mat, rep la cooperació d'una peça pròpia diferent (dama, torre, alfil i cavall).

A continuació es mostren els exemples també amb el peó, però a dues jugades. De forma semblant a l'anterior, el peó rep la cooperació d'una peça pròpia diferent en cada cas (dama, torre, alfil i cavall).

Es passa llavors a l'alfil, primerament ensenyant mats a una jugada i després a dues jugades. En els exemples que es mostren per als dos casos, l'alfil rep la cooperació de diferents peces (de peó, de torre, de cavall i d'un altre alfil).

Finalment el cavall, en un principi ensenyant mats a una jugada i després a dues jugades. En els exemples que es mostren per als dos casos, el cavall rep la cooperació de diferents peces (de peó, de torre, d'alfil i d'un altre cavall).

Observacions

1. L'execució de l'escac i mat, atès que és la forma en què es dona culminació a una partida d'escacs, és una habilitat fonamental per jugar correctament.
2. En aquesta Unitat s'ofereix a l'alumne una àmplia exercitació, en total 66 exercicis, la realització de la qual farà millorar l'habilitat de l'alumne per executar mats simples i el familiaritzarà amb alguns patrons de mats amb aquestes peces.
3. Als principiants els agrada practicar combinacions de mat.

Dificultats

Al principi costa adquirir els patrons de mat a 2 o 3 jugades. Però a mesura que es va practicant s'aconsegueix major capacitat de combinació de les peces i agilitat mental per visualitzar els mats.

Exercicis

1

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb peó en una jugada.

2 i 3

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb peó, mitjançant seqüències de dues jugades.

4

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb alfil en una jugada.

5 i 6

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb alfil, mitjançant seqüències de dues jugades.

7

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb cavall en una jugada.

8 i 9

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills amb torre, mitjançant seqüències de dues jugades.

A i B

Ensinistrar en l'execució d'escacs i mats senzills, amb peó, amb alfil o amb cavall. La majoria dels exercicis són a dues jugades.

Unitat 9

Objectius

1. Aprendre a aplicar la Regla del Quadrat en els finals de partida en què és possible fer-la, per determinar, sense necessitat de calcular jugada per jugada, quan el rei pot arribar a un peó que avança cap a la coronació.
2. Aprendre un concepte fonamental dels finals de partida: l'oposició.
3. Aprendre la mecànica bàsica del final més simple, el de rei i peó contra rei.
4. Ser capaç de jugar correctament els finals de rei i peó contra rei.
5. Aprendre alguns finals típics de rei i dos peons contra rei.
6. Ser capaç de jugar correctament els finals de rei i dos peons contra rei que han estat apresos.
7. Aprendre alguns finals típics de rei i un peó contra rei i un peó.
8. Ser capaç de jugar correctament els finals de rei i un peó contra rei i un peó que han estat apresos.

Continguts

1. Regla del quadrat.
2. Regla de l'oposició.
3. Rei contra rei i peó.
4. Finals amb dos peons.

● Continguts anteriors

Per assimilar aquests coneixements cal conèixer els moviments de les peces, coronació del peó, amenaça, escac i escac i mat, rei ofegat i altres formes de taules, explicats en les unitats 2, 3, 5, 6 i 9 d'Iniciació 1.

Pot afegir-se que és important saber fer mat amb rei i dama contra rei, tema aquest que es va aprendre en la unitat 10 d'Iniciació 1, ja que tan bon punt un bàndol aconsegueix coronar un peó, generalment converteix el peó en dama, passant-se a l'esmentat final.

● Continua amb...

El tema dels finals de reis i peons s'aprofundeix en la unitat 9 del Llibre Intermedi 1.

També es continua en la unitat 10 d'aquest llibre però amb una peça menor ja sigui per ajudar o per evitar la coronació del peó.

Metodologia

Primer s'explica la Regla del Quadrat i el concepte d'Oposició, dos temes que estan sempre presents en finals de reis i peons.

Un vegada vistos aquests dos afers bàsics, s'estudia el final més senzill possible: rei i un peó contra rei.

Es desglossa detalladament, primer en dues parts: peó de columna interior i peó de columna exterior. El peó de columna interior se subdivideix en 3 casos: coronació protegida, rei més avançat que el peó i rei igual o menys avançat que el peó.

I a continuació s'afegeix la presència d'un altre peó per estudiar finals de reis amb presència de dos peons, ja siguin del mateix bàndol, o un per cada bàndol. Quan són del mateix bàndol, se subdivideix l'estudi en peons lligats, doblats i aïllats. I quan són de bàndols contraris, s'estudien els casos de col·locació en la mateixa columna i col·locació en columnes adjacents.

Observacions

Aquesta unitat és fonamental per a l'aprenentatge dels finals de reis i peons. S'introdueix un concepte bàsic dels escacs: l'oposició. I es tracta en profunditat el final de reis i peons més elemental dels escacs: rei i peó contra rei.

El final rei i peó contra rei amb peó en columna interior, es pot sintetitzar així:

1. Rei blanc dues caselles davant el seu peó, es guanya sempre.
2. Rei blanc una casella davant el seu peó:
 - 2.1. Es guanya sempre que el rei arribi a la sisena horitzontal.
 - 2.2. Si el rei es en la cinquena horitzontal o en una de menor, es venç només si s'aconsegueix guanyar l'oposició al rei adversari.
3. Rei blanc al costat o darrere el seu peó, és taules.

Hem usat per a aquest resum la convenció que són les blanques les que tenen el peó, i assumim, per descomptat, que el rei negre està davant el peó adversari i ambdós bàndols juguen correctament.

El domini total del final rei i peó contra rei és fonamental. L'objectiu final ha de ser que es jugui aquest tipus de final amb soltesa i sense errors, a més de ser capaç d'identificar ràpidament si una posició és guanyadora o no.

Un altre concepte essencial que s'introdueix és el de "fer un temps" o "jugada d'espera" (pàgina 144 exemple 1), la qual cosa té l'objectiu, en aquest cas, de fer perdre l'oposició al rei adversari.

Dificultats

1. Els principiants tenen dificultats per identificar les caselles conjugades per poder coronar el peó o intentar evitar-ho en cas contrari.
2. Gestionar el temps d'espera que puguin tenir en el cas que llur rei estigui avançat dues horizontals respecte el seu peó.

Errorrs habituals

Peons interiors.

1. Avançar el peó a la mateixa horitzontal que el seu rei. Comporta taules perquè el rei adversari sempre que jugui correctament obtindrà taules (oposició o ofegat).
2. Tenir el rei més endarrerit que el peó. Comporta taules pels mateixos motius anteriors.

Peons exteriors.

1. Permetre que el rei que té el peó surti de la columna exterior i que coroni el peó.

Suggeriments

- 1 Per la gran freqüència amb què es produeixen els finals de rei i un peó contra rei, i per la importància dels principis involucrats, recomanem que s'exercitin exhaustivament aquests finals. Una possibilitat és que els alumnes juguin aquests finals a partir de posicions fixades pel monitor, un alumne tracta de guanyar amb el bàndol del peó, l'altre mira d'entaular. Després inverteixen els rols.
- 2 De la mateixa manera es pot procedir amb algunes posicions de rei i dos peons contra rei, i de rei i un peó contra rei i un peó, encara que aquests finals no tenen tanta rellevància com el de rei i peó contra rei.

Exercicis

1

Practicar l'aplicació de la regla del quadrat.

2

Familiaritzar-se amb el principi de l'Oposició, a partir de presència únicament de reis al tauler.

3 i 4

Dirigir que s'obtingui el domini en l'aplicació d'allò que s'ha après sobre el final de rei i peó contra rei, amb peó de columna interior. Se sobreentén, per descomptat, que ambdós bàndols juguen correctament.

5

Dirigir que s'obtingui el domini en l'aplicació d'allò que s'ha après sobre el final de rei i peó contra rei, amb peó de columna exterior. Se sobreentén, per descomptat, que ambdós bàndols juguen correctament.

6

Exercitar els finals de rei i dos peons contra rei, quan els peons estan lligats o doblats.

7

Exercitar els finals de rei i dos peons contra rei, quan els peons estan aïllats.

8

Exercitar els finals de rei i un peó contra rei i un peó, quan els peons estan en la mateixa columna o en columnes adjacents.

Unitat 10

Objectius

1. Aprendre com es guanya el final de rei, cavall i peó contra rei.
2. Aprendre el cas excepcional de taules que existeix amb peó de columna exterior, en el final de rei, cavall i peó contra rei.
3. Aprendre com es guanya el final de rei, alfil i peó contra rei.
4. Aprendre el cas excepcional de taules que existeix amb peó de columna exterior (alfil que corre per caselles de diferent color a la casella de coronació), en el final de rei, alfil i peó contra rei.
5. Aprendre alguns finals típics de rei i cavall contra rei i peó.
6. Aprendre el cas excepcional en què rei i cavall guanyen a rei i peó.
7. Aprendre alguns finals típics de rei i alfil contra rei i peó.
8. Aprendre el cas excepcional en què rei i alfil guanyen rei i peó.
9. Comprendre les idees principals que s'utilitzen en la lluita de rei i cavall contra rei i dos peons, i ser capaç d'aplicar-les en la pràctica.
10. Comprendre les idees principals que s'utilitzen en la lluita de rei i alfil contra rei i dos peons, i ser capaç d'aplicar-les en la pràctica.

Continguts

1. Peó i cavall.
2. Peó i alfil.
3. Cavall contra peó.
4. Alfil contra peó.
5. Cavall contra dos peons.
6. Alfil contra dos peons.

● Continguts anteriors

Saber els Continguts de les unitats 2, 3, 5, 6, 9 i 10 d'Iniciació 1.

La Unitat 9 d'aquest llibre on s'expliquen els conceptes bàsics d'oposició, finals de rei i peó contra rei.

● Continua amb...

El tema dels finals de peces menors i peons continua en la unitat 10 del llibre Intermedi 2.

Metodologia

Es raona, a partir d'una posició de taules de final de rei i peó contra rei, què succeeix si afegim un cavall al bàndol que té el peó, i com es pot fer servir aquest cavall per guanyar la partida. Primer amb peó interior, després amb peó exterior. S'acaba aquesta secció tot explicant en detall el cas excepcional amb presència de peó exterior, en què la partida no pot guanyar-se. Aquest cas excepcional es presenta poc en la pràctica, tot i que té la virtut de posar de relleu una característica important que el cavall té com a peça: la seva impossibilitat de moure's mantenint el control sobre una determinada casella.

Tot seguit es repeteix el mateix procés amb un alfil, en comptes d'un cavall. També en aquest cas hi ha una excepció amb presència de peó exterior en què no pot guanyar-se la partida. Aquesta excepció sol presentar-se en la pràctica bastant sovint i és molt important de dominar-la.

A continuació es passa a la lluita d'un cavall contra un peó. Es comença mostrant que, quan el rei del bàndol amb el cavall coopera en la defensa contra la progressió i coronació del peó, la partida acaba en taules. La qüestió es complica quan aquest rei no coopera i tot el pes de la lluita recau llavors en el cavall. S'exposen diversos exemples típics, que permeten de comprendre les idees bàsiques. Finalment, s'exposa l'únic cas en què rei i cavall fan mat a rei i peó.

Ve llavors la lluita d'alfil contra peó. Com que l'alfil té major abast que el cavall, li resulta més fàcil d'impedir la coronació del peó adversari, encara que disposi de la col·laboració del seu propi rei. S'exposen idees bàsiques d'aquesta mena de final. Per acabar, es mostra l'única posició en què un alfil i rei fan escac i mat a rei i peó, per a la qual cosa el bàndol amb el peó ha de cometre algun error greu.

D'aquí es passa a estudiar la lluita d'una peça menor contra dos peons. Es comença igualment amb el cavall; es fa una subdivisió de diferents casos i es delineen les principals idees latents en aquesta mena de finals. Per acabar, es fa això mateix amb el cas de l'alfil.

Observacions

1. La idea de "fer un temps" o "jugada d'espera" que es va veure en un altre context en la unitat anterior.
2. La valoració comparativa de l'abast i l'agilitat de les peces menors, l'alfil i el cavall. Cal tenir en compte que en aquestes posicions de finals hi ha molt poques peces sobre el tauler i, per tant, els alfils es poden moure amb gran llibertat.
3. La impossibilitat que té el cavall de moure mantenint el control sobre una casella, en contrast amb l'alfil, que sí que pot fer-ho.

4. El final de rei, alfil i peó de torre contra rei, quan el peó corona en color diferent de les caselles per les quals corre l'alfil (la qual cosa s'anomena de vegades "alfil del color equivocat"). Com es va explicar en la metodologia, aquesta és una important excepció, sovint en la pràctica, que s'ha de dominar.
5. En alguns dels exemples s'aprecia amb claredat l'important que resulta que el rei col·labori en la defensa contra els peons passats. Això és expressió del principi, més general, dels finals que recomana que el rei participi activament en la lluita (cal tenir en compte que quan queden poques peces al tauler, és més difícil que es puguin produir amenaces de mat sobre el rei, és a dir, en molts finals no cal témer per la seguretat del rei).

Dificultats

1. En el final de peó exterior, rei tancat i amb cavall, als principiants els costa saber si el cavall podrà ajudar a fer que el seu rei pugui sortir del racó per coronar el peó sense la necessitat de calcular les jugades. És semblant a la regla del quadrat en el sentit que, només observant la posició de les peces, es pot saber el resultat final.
2. En el final de cavall contra peó sense que el rei del bàndol del cavall pugui ajudar, també al principi costa assimilar els patrons pels quals el cavall pot evitar la coronació del peó.

Errors habituals

Intentar dominar aquest tipus de finals sense haver assimilat correctament els finals de rei i peó contra rei.

Suggeriments

Recomanem que s'exercitin aquests finals mitjançant mètodes semblants als proposats en la unitat anterior, això vol dir que es juguin aquests finals a partir de posicions fixades pel monitor, un mira de guanyar (amb el bàndol que, si més no teòricament, podria vèncer), l'altre mira d'entaular. Després s'inverteixen els rols.

Exercicis

1

Exercitar els mètodes per guanyar el final de rei, cavall i peó de columna interior contra rei.

2

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei, cavall i peó de columna exterior contra rei.

3

Exercitar els mètodes per guanyar el final de rei, alfil i peó de columna interior contra rei.

4

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei, alfil i peó de columna exterior contra rei.

5

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei i cavall contra rei i peó, quan el rei del bàndol amb el cavall pot col·laborar en la defensa.

6

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei i cavall contra rei i peó, quan el rei del bàndol amb el cavall no pot col·laborar en la defensa i el peó és de columna interior.

7

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei i cavall contra rei i peó, quan el rei del bàndol amb el cavall no pot col·laborar en la defensa i el peó és de columna exterior. També s'exercita el cas excepcional en què el bàndol amb el cavall aconsegueix fer mat.

8

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei i alfil contra rei i peó.

9

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei i cavall contra rei i dos peons.

10

Exercitar allò que s'ha après respecte al final de rei i alfil contra rei i dos peons.